

ORI DOK, KRUTWIG BAINA EZ DOK ARRAZOI OSOA

Badirudi, poliki-poliki, "el batua"ren sortzailleak "el batua" sortzearekin okerkeri aundi bat egin ez ote eben, kontuan erortzen asiak dirala.

Igarotako dagonillaren 30'ean Krutwig Sagredo'ren azalpen batzuk argitara eman ebazan "Gaur-Express" izparringiak.

Azalpen oietan, aipagarriena, Krutwig'en esaldi biribil au: "el batua"k ez dau ezertarako balio". "El batua no sirve para nada", Krutwig ber-beraren itzetan.

Euskalerrian gizon ezaguna dogu Federiko Krutwig Sagredo'tarra. Ezaguna, batez ere, "Vasconia" izeneko bere liburua. Liburu au izan zan, ain zuzen, aro luzean, ETA'ren "liburu santua", ETA'ren aurreneko urteetan.

Krutwig, "el batua"ren sorkuntzan egon zan. Ez dakit ordurako ETA'koa zan; Krutwig'en ibillerak jakitea, ez bait da gauza erreza. Danadala, "el batua" ETA'ren giroan sortu zala, Txillardegi'k berak esan-berria da.

"El batua" ez zala Krutwig'ek nai zuan bezala tajutua izan, bai, ori egia da; baiñan ez da arritzekoa; "el batua"ren sortzailleetan, bakoitzak, bere gustora eratu nai izan eban ba izketa-modu berri au.

Geroxeago, azkenean, Koldo Mitxelena batustanoen aitasantuaren iritzira... makurtu ziran danak. Danak, Krutwig izan ezik, Krutwig ez bait da besteen iritzietara errez makurtzeko gizona, bera nortasun sendo gogorreko pertsona dalarik.

"El batua"k ez dau ezertarako balio? Bai, eta ez!

"El batua"k ez du balio ertirako (antzertirako, adibidez; edo olertirako, eleberritarako eta filosofigintzarako). Ez du beraz, ez ertirako ez jakintzarako balio. Ez du, ezta, gizartean alkarriketarako balio. Ori, Mitxelena'k berak milla aldiz esan dau. Eta Mitxelena'ren atzetik, "el batua"ren larre doneetako "bei sagaratu" guztiek.

Zertarako izan zan ba "el batua" doakabe au sortua? "Administraketarako", erantzungo dautsu Mitxelena'k; eta, Mitxelena'rekin batera, bere mirabe leialek danek.

Ta..., administraketa utserako izkuntza berri bat sortzea..., bai al da orrenbeste naigabe merezi daun gauza? Erriko Euskerak, betidanik eginkizunik zailletarako —ertigintzarako eta filosofigintzarako balio ba'eban, ez al eban errezenerako —administraketarako— balio?

Bai, irakurle; baiñan, naiz Mitxelena'k ori esan, "el batua" ez bait zan administraketarako sortu! Iraultzalarien izkera izateko baizik!

Alatagutziz, eskertzekoa dogu Krutwig adiskidearen esaldi mardula: "El batua"k ez dau ezertarako balio".

Barkatu beist Krutwig'ek; baiñan "el batua"k ez dau ezertarako balio..., ez da osoan egia. Balio dau —balio izan dau—, gure iraultzalari komunista guztien izkuntza izateko. Arritzeko gauza: gure artean ezkertiar guztiak, eta zenbat eta ezkertiarago geiago, i "el batua"ren alde jarri izan dira! Eta, baita Euzkadi'tik at, Espaini'n beratan ere. Ala, "Partido Comunista de España" bera.

Balio dau, "el batua"k, beste gauza baterako ere: euskera iltzekoM!

"El batua"k seme-alaben izkera bere gurasoen izkeratik bereizi daua, dio Krutwig'ek beste esaldi batean.

Egia. Eta orretxegaitik ain zuzen, ederto balio dau "el batua"k euskera iltzeko.

Baiñan ori guzia milla aldiz esan dogu guk, Krutwig, eta ez dautsue inguruko jaramonik egin. Zuri ere, adiskide, ez dautsue egingo. Ori ote da, ain zuzen, ori!, euskera iltzea, batustanoek lortu gura daben gauza?

Batustanoek jakin bear dabe bâ, Bizkai'n bizkaiera galtzen ba'da, aren orde, ez goxotasunik ez giartasunik ez daun berbaketa txoro bat ez baiña, indarrez eta bizkortasunez beterik gairera datorkigun "kastellanoa" itzeringo dala;

eta arrezkero, Bizkai, Españi'ko probintzien mapan, Guadalajara bat geiago besterik ez dala izango.

"El batua", illik jaio dan izkuntza dala ere badiñosku Krutwig'ek. bai; baiñan ez eizu aztu gorpu illak, len-bait-len obiratzen ez ba'da, eriotza zabaltzen daula bere inguruan.

Ez dozu arrazoirik Krutwig, Euskeraren Bata-suna egiteko oiñarriztat Laburdiera zarra artu bear dala diñozunean ere. Laburdiera zarrak zorraturik zauzka, Krutwig. Nik ez dausut esango laburdiera euskalki bikaiña ez danik —niretzat lau euskera nagusiak bait dira era bardiñean ederrak—. Baiñan bai, esango dausut, Laburdiera zarra, liburu zarretan bakarrik aurkitzen dan laburdiera zar ori, latinkeri zakarrez eta frantzeskeri baldarrez beterik dagola.

Eta, gaur egun, ulertzeko zailla egiten yakela oraingo laburditarrei beraiei!

Gaztelarrek, beren izkera bizkortzeko, XII mendeko gaztelara zarra artuko baleukee, ez al leukee ganoragabekeri aundi bat egingo?

Gaiñera laburdiera, gaurko laburdiera bera, Laburdi'n bertan, laburditarren erdiek ere ez dabe itzegiten, geienek benaparrera erabiltzen bait dabe. Izkeraz, Benaparroa da ba, Laburdi- ren sortalde guzia, Gipuzkoa'ren sarkaldea Bizkai dan bezala.

Beraz, euskaldunotan eunetik iru (%3) doi- doi izango dira laburdieraz egiten dabenak.

Besterik gabe, zenbaki oiek bakarrik naikoa dira, Euskerak bateratzerik bear ba'leu ere —ez bait dau bear—, bateratze orren oiñarriztat Laburdiera artzea, erokeririk aundiena izan dala oiu egiteko.

Gaurko "el batua" k, ordea, benaparrera artu dau oiñarriztat. Baiñan benaparreraz mintzatzen diranak ere, ez dira euskaldunon artean beste eundik iru bat (%3) baiño geiago. Naiko arrazoa, orixe bakarrik, gaurko "el batua" zentzugabekeri utsa dala esateko.

Gaiñera, gaurko "el batua" anker ori frantzeskeriz eta españolkeriz beterik aurkitzen dogu. "Zuen batu ori ulertzeko "el Diccionario de la Real Academia Española" artu bear izaten dot nik", esan euskun Txarriton'ek Beragara'ko batzarrean. Ta, guk, jakiña, aien batua ulertzeko Frantzi'ko Akademiarena erabilli bearrean aurkitzen gintzazala, erantzun geuntsan.

Ori bakarrik, Krutwig, ez al dogu naikoa "el batua" euskera iltzera datorrela esateko?

Ala..., "el batua"ren sortzailleek gure erri landerreko euskaldun xumeak bi iztegi, Frantzi'koa eta Españi'koa, besapean arturik ibilliko zirala uste ote eben?

Euskera, iltzer dago. Iltzer dagoan edozeiñi eta edozerri, erreztasunak eman bear yakoz bizi- tzen jarrai daian. Eriogarri dau, arnasa zailtzen dautson oro.

Orregaitik diñot, "el batua", euskera iltzeko, iñork asmatu eikean izkillurik egokiena dala. Ori nai ote eben bere asmatzailleek? ETA'ren giroan sortu zan "el batua". ETA'koak, komunista marxi-leninzale gogorak doguz. Eta Marx'entzat, Engels'entzat eta Lenin'entzat, erri txikiak eta erri txiki oien izkuntza txikiak, len-beitlen ezabatu bear diran izakiak dira.

Euskerak bateratzerik bear baleu, iltzer dagoan euskera orri erreztasunik geiena emateko, geienek itzegiten daben euskalkia artzea izango litzake zentzurik oneneko gauza: Erdiko Euskalkia: Azkue'ren bidetik, Gipuzkera osotua. Laburdiera bera, Gipuzkera'ren aldakuntza bat besterik ez bait da.

Baiña Euskerak ez dau bateratze bearrik, bere batasuna badau-ta. Zu, Krutwig, eleneraz yayoa zera. Orixe da ba euskeraren batasuna ere. Batean laukoitza izatea. Eta batasuna zearo egiñik dogu, euskaldun bakoitzak bere euskalkia ondo ikasten ba'dau. Geinaz..., naikoa yako beste euskalkien aditz jokuak ikastea. Ori..., euskalki oiek iltzegiteko. Ulertzeko ez bait dau orren bearrik.

Agur, adiskide. Eta, ea noizbait batera etortzen garan.

Latiegi'tar Bixente